

Marilar Aleixandre

Les males dones

Traducció de
Sebastià Portell

L'ECIÈCTICA

bromera

DESESPERANÇA

L'espurneig de les tisores a les mans de l'home, un calfred.

El que fa més mal, rapar els cabells. L'única cosa bonica que tenia, la cabellera castanya. Tan llarga que en deixar-la anar li cobria fins als genolls el cos despullat. De totes maneres, ara no li serviria de res.

Havia canviat la roba que duia per quatre parracs grisencs que li havia donat aquella dona. No tenen compassió.

—No! Els cabells no!

Ja ho sap, ha d'estar-se callada si vol sortir viva d'aquesta cort de porcs. L'home —se'n podria dir barber tot i no haver-hi barbers, a la Galera, les infelices condemnades són totes dones— deixa anar una riallada amb una boca sense dents.

—Calla, he dit! És per higiene. Els cabells són una porqueria. Ja et creixeran quan surtis, si...

No acaba la frase, però a ella tampoc li cal. Els cabells? Dues trenes. Les tisores grinyolen, ara cau l'esquerra, ara cau la dreta. Un calfred li recorre el cos des dels cabells acabats de tallar fins als dits dels peus. Sent com si li arrabassessin les trenes del fons del pit, del ventre. Ell les atrapa amb l'altra mà perquè no caiguin a terra, les deixa anar dins d'un saquet i les dona a la dona. La Felisa —en entrar no sabia el seu nom, ara sí— fa un gest de repugnància. Per què, el saquet? Ella surt cap a l'habitació de darrere i ell, quan es queden sols, li xiuxiueja:

—Pèls. Només amb els que tens al cony ja donaria per a...

Quan la Felisa torna, ell s'interromp. L'observa, li escodri-nya tot el cos amb mirada famolenca, com si li albirés els pits per sota els draps, el lloc entre les cames. Aixeca el nas, com si l'ensumés de lluny. A la fi, gira el cap i se'n va.

La Felisa l'empeny fins a fer-la caure asseguda a una banqueta, agafa una navalla d'afaitar i acaba la tasca tot rapant-la. Remuga entre dents:

–Brutotes, desvergonyides... així, aprofitant-se dels altres...

Ella no respon. La seva mare la pentinava acariciant-li els cabells, llevant-li els polls els mesos que els polls venien; amb la memòria dels dits a la pell, sent que les llàgrimes li puguen. Malda per reprimir-les ulls endins, en un interior que ningú no ha de conèixer.

–Para de bellugar-te! Estigue't quieta.

Ni un dit, no mou. Amb la navalla esmolada a la mà, podria endur-se-li una orella. Contava la mare que, temps enrere, als lladres i a les dones de la vida els tallaven una orella. Quedaven marcades per sempre, com si duguessin un rètol penjat al coll que proclamés el crim pel qual havien estat desorellades.

Quieta, parada, durant quatre anys. Dies monòtons, iguals, com les gotes de la pluja. Quan surti, si no es mor, en tindrà gairebé vint, aquí haurà quedat la seva joventut. Marcada per sempre. Sense tastar home. I ell... No hi vol pensar, ploraria i no pensa plorar davant d'ells.

La Felisa la condueix per passadissos foscos fins al dormitori que en diuen «la cort». S'havia imaginat, no sap per què, un calabós on estaria tota sola; s'havia equivocat. A la sala hi ha dos taulons estesos, a dreta i esquerra, i a sobre de cadascun hi ha una filera de màrfegues llardoses. Les dones assegudes o mig estirades a sobre, potser dormint. La Felisa l'empeny a una que està desocupada.

–T'he dit que callis! Per a mi que tens la llengua massa llarga, tu.

Sembla insinuar que li agradaria tallar-li la llengua tal com li han esquilat els cabells. Callada hi està, no té res a dir, no serviria de res, el que diria. Les paraules d'una dona valen poc, les d'una presonera, no res. Parlar, aquí, és com agafar aigua amb un cistell, s'escola per les esclatxes.

El llit desocupat, però no net. Posa la flassada a un costat i veu que una bestiola negra corre per la màrfega; és una xinxa. L'atrapa, l'esclafa entre els dits. Mira al seu voltant mentre busca en va un gerro, una gibrella, aigua per rentar-se les mans. A un extrem de l'habitació hi ha un cubell de fusta amb una tapadora, deu ser per fer de ventre durant la nit. D'aigua no n'hi ha. El terra està encara més brut que el llit. No netegen mai? Si tingués una escombra, un cubell amb aigua, un raspall, podria netejar.

De netejar, en sap. I de rentar, que al cap i a la fi és el que ha fet tota la vida.

A les parets, entre algunes màrfegues, hi pengen cadenes i uns grillons negres mig rovellats. Deuen lligar-hi les presoneres? Les deuen encadenar? Amb tot, quan mira al seu voltant, no hi veu cap dona lligada. No observa amb atenció, mira sense fixar-s'hi gaire perquè tampoc la mirin a ella, s'ha d'esforçar a passar desapercebuda. S'ha de comportar com si no existís, concentrar-se a semblar invisible, ser una taca grisa, sense llum, sense cabells, enmig de les tenebres griseses. De moment, l'arribada de la nova no desperta interès. Potser no en despertí res, en aquest lloc que fa olor d'indiferència. Les que estan estirades tenen els ulls tancats, les altres, la mirada perduda.

Rere la màrfega, a la paret, no hi ha cadenes, però sí una taca greixosa. Assenyala el lloc on la presonera que hi dormia abans que ella havia recolzat el cap. On devia anar, aquella dona de qui ara ocupa l'espai? Devia morir-se de desassossec, o potser va sortir lliure després de complir condemna. Qui devia ser, i per quin crim va ser llençada a les presons, impossible de saber.

Els llocs no guarden records de qui els ha habitat, el nom de la dona caurà en l'oblit com oblidats seran els de les tres-centes dones que penen a la Galera, sigui quina sigui la seva sort. Amb tot, en inclinar-se, distingeix un gargot a la part baixa de la paret, quasi amagat rere la màrrega. Semblen lletres guixades que gairebé no es veuen, les ressegueix amb el dit per ajudar-se a llegir, és una paraula que havia sentit alguna vegada a l'àvia.

Desesperança.

Sense esperança. A qui devia anar adreçat, aquest missatge que gairebé cap de les recluses serà capaç de llegir. Elles no han tingut cap senyora Paquita. Diu que en aquest lloc no hi cap l'esperança. Potser no calia, les parets que no porten res escrit ja traspuen desesperança, es pot ensumar, entra fins al fons de la gola i allà es queda, com l'ham que tiba per sempre el peix que havia nedat lliure.

S'estira a la màrrega i intenta dormir, però no ho aconsegueix; les fulles seques cruixen cada vegada que es gira. Li ve al cap el que li va explicar la senyora Paquita l'últim cop que la va veure: el temps es fa tan llarg, esperant la mort; per enganyar-lo, cada nit m'imagino que passejo per un caminó allà al poble, entre l'herba, entre les flors, entre els ocells; n'agafo un amb el pensament; el vent m'esbulla els cabells, els esbarzers em punxen els turmells, la rosada em mulla el front, arribo a olorar la fragància del fonoll, sento el cant del passerell.

Avui és dilluns setze de març. S'imagina els salzes a la vora del riu, a prop de casa. Aquests dies de març, en aquesta primavera que li han robat, deuen estar traient brots nous, tant hi fa que ella no els pugui veure, els seus tanys daurats són peluts i suaus com bestioles; els acaricia amb el pensament. Hi deu haver prou salzes, vimeteres, herbes i ocells per a tants dies, durant quatre anys?

LA CONDICIÓN DE VISITADORA

A les sales tot és brut; rarament s'hi troba cap màrfeга que no estigui tacada, cap pell que no faci pudor, cap tros de terra que no faci fàstic. Fins i tot la roba està bruta, i això passa a totes les sales. No he pogut entrar a la cuina, però m'imagino com la deuen tenir els que en surten, llardosos i empastifats, i llencen el pa damunt els llits (molts no tenen res que cobreixi la màrfeга) i de vegades cau sobre esputs o sang; els que porten les gallines a les mans, però quines mans!

Una altra conseqüència de la manca de neteja són els insectes, un mal terrible. Xinxes i paparres que xuclen la sang, polls que piquen, puces que salten d'un llit a l'altre i la sarna, que considero la més temible, gratant sota la pell. La roba de les presoneres, quan van netes, se sol contaminar dins l'armari amb la que està infectada. Així és com aquests animals, tan repugnants per a les persones lliures i que tant mortifiquen les pobres condemnades, tornen una vegada i una altra a les internes, essent aquesta una de les causes de la seva propagació.

La Corunya, 19 de maig de 1863

Sr. Manuel de la Cuesta

Estimat oncle,

El viatge des de Madrid em va deixar exhausta, la diligència era infame, el mal de cap m'ha assaltat durant tota la

setmana. No li ha d'estranyar a vostè que la melancolia se'm traslladi al paper, mal que em pesi, ni tampoc que alguna de les meves cartes es reduïxi a donar-li a vostè compte de la meua salut i a demanar-li per la seva.

Pensi que, qui torna a la vida de l'ànima després d'una gran desgràcia, es pot dir que viu una resurrecció dolorosa. Cada passa que la trista fa fora del lloc on va patir els primers embats de la pena li produeix uns estremiments terribles. Des de la mort d'en Fernando, que em va ser arrabassat tan aviat ara fa cinc anys, no hi ha hagut per a mi cap moment de felicitat, tan sols me n'arriben els reflexos en contemplar-la en els meus fills. He passat aquests anys caient i aixecant-me una altra vegada. Sens dubte, calma les afliccions saber que hi ha qui també les sent; per absurd que sigui, sembla que les llàgrimes dels vius hagin de portar pau a les tombes dels morts, que ens porten a la compassió quan no els plora ningú: res menys raonable però alhora més cert. Tot i així, estic convençuda que la moral no pot reposar en la felicitat, ja que aquesta no contribueix de cap manera a la vida ètica de la persona. El dolor sí. És el dolor, el que ens ensenya a superar-nos, a millorar. Encara que, com vostè sap, considero la resignació cristiana una pèrdua de temps.

Li envio, adjunta, una còpia de l'article sobre la manca de neteja a les presons. És possible que no sigui del grat de les autoritats, però el meu deure és dir la veritat. Sembla que hi ha qui diu de nomenar-me Visitadora de presons.

Estic buscant casa; quan ho tingui tot més apariat li escriuré amb més temps. Faci-li una abraçada a la meua germana. Soc la seva afma. neboda

Concha.

Fa rumiar, que visitadora sigui el contrari que visitant. La visitant passa breument per un lloc, hi posa la mirada i després desapareix. La condició de la visitant és fugitiva. La seva visita no canvia en res allò que visita. La visitadora, en canvi, escodrinya en allò més profund, per sota de les aparences. La visitadora pretén canviar allò que visita, les xacres del que visita li fan mal com si fossin seves. Perquè la visitadora, quan veu el que és invisible als ulls dels altres, té la condició de veedora. Els que paren sempre atenció a les paraules potser diran que aquesta, veedora, no existeix. Deu ser perquè en el passat els veedors eren només homes, com passa amb tantes professions o oficis a causa de la postergació de les dones. Els veedors inspeccionaven i, ocupats mentre comprovaven l'aplicació de les ordenances i els reglaments, està inclinada a creure que no veien l'estat de les coses encara que les tinguessin al davant. Però ella, si és Visitadora, hi veurà. Potser arribi fins i tot a ser vident.

La Corunya, 28 de juliol de 1863
Sra. Pilín Tornos i Matamoros

Rebo, Pilín estimada, la teva carta i la satisfacció de saber que esteu bé i que en Pepe té més ganes de menjar.

Tinc casa, i no és poca fortuna, perquè a la Corunya això és un problema de tan difícil solució com a Madrid. És al número 12 del carrer Ferrerías, mal lloc (segons diu la gent); bo, a parer meu: retirat, silencios, solitari, i té sobretot una galeria des d'on veig el mar i el cel, i que convida a l'estudi, a la meditació i a la *rêverie*. Donat per convidada i més, que després de tenir una alcova per a cadascun de nosaltres encara en sobren dues. L'altre dia en Ramón plorava tot recordant-vos, i per consolar-lo li vaig dir que l'any que ve

vindríeu a casa nostra. Sí, va dir, i tant que poden venir, a la Pilar li agrada molt el peix i aquí és barat. La casa em costa deu duros al mes; dos-cents reals no és barat, pel que jo volia, però sí pels preus que hi ha aquí.

A pocs metres de la casa hi ha un convent de Clarisses i, segons sembla, el curs que ve, a finals d'any, hi obriran un institut de segona ensenyança, que fins ara no ha estat autoritzat pel govern, cosa que la gent de la ciutat atribueix al fet que la Corunya és massa liberal. No sé si en el futur hauré de buscar un altre habitatge perquè aquest d'ara es troba massa lluny de la presó de la Galera, però mentre no m'arribi el nomenament, ja està bé tenir un lloc on reposar. Amb tot, aquest càrrec de visitadora em té instal·lada en el dubte. Hi veig moltes amargors, molts compromisos, una lluita incessant i tal vegada infructuosa, molta feina i molt àrida, i l'obligació de separar-me dels meus fills quan així m'ho manin.

El que ara em preocupa, precisament, és trobar-los escola, sobretot a en Ramón, que continua essent un nen molt mogut, com si no hagués de fer deu anys el mes que ve. La seva irreflexió sembla créixer amb ell, i el seu amor per la feina no augmenta. L'acabaré enviant a un internat? En Fernando confio que el matricularé a l'institut, quan l'obrin. Ells són la meva alegria, però com tots els nens donen molta feina; és incomprendible com poden esfilagarsar tota la roba, descosir pantalons, foradar mitjons. Bé saps que és necessari fer de tot, sovint l'escriptora ha de deixar anar la ploma per agafar l'agulla i sargir unes calces. Així és la meva vida!

Donaràs records a tota la família, i per a tu una abraçada de la

Concha.